

סימן כ"א

בענין הפטרות שאינם מצויות

בכל שבת אחר קריאת התורה באחד מספרי הנביאים.¹ ויש הפטרות קוראים מה שנקרא "הפטרה" שקוראים אותם פעם אחת בכל שנה

1. והנה טעם קריאת ההפטרה כתב בספר אבודרהם [בענין שחרית של שבת] וז"ל ולמה מפטירין בנביאים לפי שגזרו על ישראל שלא יקראו בתורה וכנגד שבעה שהיו עולין לקרות בתורה ואין קורים פחות משלשה פסוקים עם כל אחד ואחד תקנו לקרות כ"א פסוקים בנביאים עכ"ל, ומובא ג"כ בלבוש או"ח סימן רפ"ד, והוסיף שאע"פ שבטלה הטעם לא בטלה התקנה.

ומה שכ' שקוראים כ"א פסוקים עיין במס' מגילה דף כ"ג ב' דהיכא דסליק עניינא (שנגמר ענין ההפטרה) בפחות מכ"א פסוקים יש לקרות ככה"ג פחות מכ"א פסוקים, ונפסק להלכה באו"ח סימן רפ"ד סעיף א', ע"ש. ובאמת אע"פ שמשמע שהפטרה רגילה הוא 21 פסוקים או יותר ורק יש יוצאים מן הכלל שהם פחות מכ"א פסוקים [ובפרט שהגמ' במס' מגילה דף כ"ג ב' פריך מההפטרה של "עולותיכם ספו" שהיא הפטרת פרשת צו, ומשמע קצת ששאר ההפטרות אינם קצרים כ"כ], מכל מקום מצינו הרבה יוצאים מן הכלל [ולכאורה טעם כולם משום דסליק עניינא] ואלו הם: (1) הפטרת וישב – 19 פסוקים; (2) הפטרת מקץ – 15 פסוקים; (3) הפטרת ויגש – 14 פסוקים; (4) הפטרת ויחי – 12 פסוקים; (5) הפטרת בא – 16 פסוקים; (6) הפטרת משפטים – 17 פסוקים; (7) הפטרת תרומה – 20 פסוקים; (8) הפטרת תצוה – 18 פסוקים; (9) הפטרת ויקהל ושבת שניה של חנוכה – 11 פסוקים; (10) הפטרת צו – 19 פסוקים; (11) הפטרת מצורע – 19 פסוקים; (12) הפטרה אחרי מות – 9 פסוקים; (13) הפטרת קדושים – 16 פסוקים; (14) הפטרת אמור – 17 פסוקים; (15) הפטרת בחוקותי – 17 פסוקים; (16) הפטרת בלק – 17 פסוקים; (17) הפטרת ראה – 12 פסוקים; (18) הפטרת כי תצא – 10 פסוקים; (19) הפטרת וזאת הברכה שקוראים בשמחת תורה – 18 פסוקים; (20) הפטרת יום ראשון של פסח – 19 פסוקים; (21) הפטרת שבת חול המועד פסח – 14 פסוקים; (22) הפטרת יום שני של שבועות – 20 פסוקים; (23) הפטרת תענית צבור – 16 פסוקים; (24) הפטרת יום שני של ראש השנה – 19 פסוקים; (25) הפטרת יום שני של סוכות – 20 פסוקים; (26) הפטרת שמיני עצרת – 14 פסוקים.

ולענין השם של "הפטרה" כתב בספר אבודרהם שם וז"ל ולכן נקראת הפטרה, לפי שהיו נפטרין בה מקריאת התורה. ור"ת כתב טעם אחר למה נקראת הפטרה, לפי שאמרינן בסוטה בפרק ואלו נאמרינן כיון שנפתח ספר תורה אסור לדבר אפילו בדבר הלכה, שנא' ובפתחו עמדו כל העם, ולאחר קריאת התורה הותרו לפתוח ולדבר, והוא מלשון יפטרו בשפה, ומלשון פטר רחם, פתוח. וי"א שהוא מלשון אין מפטירין לאחר הפסח, לשון סלוק מן הדבר, כלומר אחר שקראו ההפטרה נסתלקו מתפלת יוצר ומתחילין בתפלת מוסף עכ"ל. והנה מטעם השני של האבודרהם היה משמע שיותר לדבר בשעת קריאת ההפטרה, אלא שכבר כתב הלבוש בסימן רפ"ד על זה וז"ל ואין הכוונה שיותר לפתוח ולדבר בדברים בעלמא חלילה שהרי ודאי כולם צריכים לשמוע ההפטרה, אלא כוונתו לומר שיותר לדבר בדבר הלכה אם נפל לאחד קושיא בתוך הפרשה על איזה פסוק שיכול לישא וליתן עם חבירו שזה בשעת קריאת הפרשה היה ג"כ אסור כדי לשמוע הקריאה מפי הש"ץ עכ"ל. ועדיין צ"ע למעשה.

ההפטרה של הפרשה השניה כמו שפסק הרמ"א בסימן תכ"ח סעיף ח' וגם כשהם נפרדות אם מאיזה סיבה לא קראו ההפטרה של הפרשה הראשונה ממילא בשבוע הבאה יקראו ההפטרה של הפרשה השניה, משא"כ באחרי מות וקדושים שכשהם מחוברות קוראים ההפטרה של פרשת אחרי מות וגם כשהם נפרדות אם מאיזה סיבה לא קראו ההפטרה של פרשת אחרי מות [שהיא ההפטרה של "הלא כבני כושיים"] בשבוע הבאה יקראו ההפטרה של אחרי מות בשבת של פרשת קדושים, וכמו שכ' המ"ב שם בס"ק כ"ו, והטעם לזה הוא משום שלכתחילה אין קוראים הפטרה זו שיש בה מענין תועבות ירושלים.²

ושנה. ויש הפטרות שקוראים בהם רק בזמנים נדירים [infrequent]. וגם יש הפטרה שקוראים אותה יותר מפעם אחת בשנה. ולכן ברצוננו להסביר הטעמים למה הפטרות מסויימים נקראים רק בזמנים נדירים. ונתחיל מההפטרה הכי נדירה עד ההפטרה שהוא היותר מצוי [ברשימה זו].

א. הפטרת פרשת קדושים

ההפטרה של פרשת קדושים
 "ואתה בן אדם התשפט"
 – יחזקאל כ"ב] היא ההפטרה היותר נדירה.

הטעם לזה הוא שההפטרה של פרשת קדושים שונה משאר ההפטרות שנקבעו לפרשה שניה של פרשת מחוברת, שבשאר פרשיות מחוברות כשהם מחוברות קוראים

2. והנה בענין פרשיות אחרי מות וקדושים כתב הרמ"א באו"ח סימן תכ"ח סעיף ח' וז"ל ובשאר שבתות השנה מפטירין מעין הפרשה (טור) וכשקורין ב' פרשיות מפטירים באחרונה (מרדכי פ' בני העיר), בלבד באחרי מות וקדושים דמפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטרת אחרי מות עכ"ל. וכתב על זה במשנה ברורה ס"ק כ"ו וז"ל מפני שההפטרה של פרשה שניה מזכרת מתועבות ירושלים משא"כ כשהן נפרדות שכבר קראו הלוא כבני כושיים בפרשת אחרי, בהכרח להפטיר בפרשת קדושים התשפט, והנה הלבוש חולק על רמ"א ודעתו דגם כשהיא כפולה קוראין הפטרה אחרונה דהיינו של פרשת קדושים, אבל הב"ח ושאר אחרונים כתבו שנתפשט המנהג בכל הקהלות כהרמ"א בזה, וה"ה אם שבת פ' אחרי היה ערב ראש חדש (אייר) ומפטירין מחר חודש דמפטירין בשבת פרשת קדושים הלוא כבני כושיים [חי' רע"א] עכ"ל. ונמצא שלעולם לא יקראו בהפטרה של פרשת קדושים אלא אם כן כבר קראו ההפטרה של פרשת אחרי מות ולא נשאר לנו שום ברירה ומוכרחים לקרות בהפטרה של פרשת קדושים, וכמו שביאר במשנה ברורה.

ויש להעיר, שבאמת מקורו של דבר זה הוא ממסכת מגילה דף כ"ה א' שנחלקו ר' אליעזר וחכמים אם מותר להפטיר בתועבות ירושלים [ודברי הגמ' הולכים על 'הודע את ירושלים את תועבותיה' יחזקאל ט"ז], ולכן קצת קשה שאם הלכה כר' אליעזר אם כן לעולם אי אפשר לקרות ב"התשפט" כיון שיש בה מתועבות ירושלים, ואם אין הלכה כר' אליעזר א"כ למה אין מפטירין תמיד ב"התשפט". אמנם, תשובה לדבר זה מצינו בדברי השו"ת אגרות משה או"ח ח"א סימן ל"ו שכתב וז"ל והוא מטעם דכיון שלר"א אין להפטיר בזה כמו שסובר במגילה דף כ"ה שאין מפטירין בהודע את ירושלים את תועבותיה מאותו הטעם עצמו אין להפטיר גם בהתשפט שג"כ נאמר שם

(4) ואם פסח חל ביום השבת [הקביעות של בש"ז וגכ"ז]

ואם כן יום אחרון של פסח בחוץ לארץ יהיה ביום השבת, אז השבת שאחר פסח יהיה פרשת אחרי מות שחל בערב ראש חדש, וממילא אין קוראים ההפטרה של אחרי מות אלא ההפטרה של "מחר חדש". ובשבת שאחריה שהוא פרשת קדושים יקראו בהפטרת אחרי מות.⁵

(5) ואם פסח חל ביום ג' לשבוע אז אם הקביעות של השנה הוא הש"ג – נמצא שבשבת הגדול קוראים פרשת אחרי מות וההפטרה הוא ההפטרה של שבת הגדול ["וערבה"]. ולכן בשבת שאחר פסח כשקוראים בפרשת קדושים יקראו ההפטרה של פרשת אחרי מות דהיינו "הלא כבני כושיים" ולא "התשפט" כיון שלא קראו הפטרת פרשת אחרי מות כשקראו פרשת אחרי מות, וכמו שבארנו.

(6) אמנם אם פסח חל ביום ג' לשבוע והקביעות של השנה הוא זח"ג – אז בשבת שאחר פסח קוראים פרשת אחרי מות וההפטרה של אחרי מות [הלא כבני כושיים], ובשבת שאחר זה שהוא ג'

ועכשיו נבאר איך זה הולך על פי קביעות השנים.

(1) אם הוא שנה פשוטה לעולם קוראים פרשיות אחרי מות וקדושים מחוברות, ואז קוראים ההפטרה של פרשת אחרי מות וכמו שבארנו לעיל.

(2) ובשנה מעוברת אם פסח חל ביום ה' לשבוע [הקביעות של בח"ה³ או זש"ה⁴] קוראים פרשת אחרי מות בשבת שאחר הפסח, ופרשת קדושים בשבת שאחריה שהוא ראש חדש, ונמצא שאז קוראים ההפטרה של שבת ראש חדש ולא יקראו ההפטרה של פרשת קדושים.

(3) ואם פסח חל ביום א' לשבוע [הקביעות של הח"א] נמצא שקוראים אחרי מות בערב פסח, ואז קוראים בהפטרה של שבת הגדול [הפטרת "וערבה" – מלאכי ג']. ולכן בשבת שאחר הפסח שקוראים פרשת קדושים קוראים הפטרת אחרי מות דהיינו "הלא כבני כושיים" [כמו שהבאנו לעיל שהמנהג הוא שלעולם אין קוראים ההפטרה של פרשת קדושים אא"כ כבר קראו ההפטרה של פרשת אחרי מות].

את תועבות אבותם הודיעם.... ומה שאנו מפטירין הוא משום שאין הלכה כר"א. ולכן נהגו שרק מדוחק עושין דלא כר"א והוא כשצריכין לשת' הפטרות לפ' אחרי ולפ' קדשים שיותר שייכין לפרשיות אלו, [הלא] כבני כושיים והתשפט, מפטירין גם בהתשפט אף שהוא דלא כר"א עכ"ל, וע"ש. [ויש להעיר שבסידור של הבעל התניא כ' שאין נוהגים כלל לקרוא ההפטרה של התשפט אלא קוראים ביחזקאל פרק כ'.]

3. ראש השנה ביום ב' לשבוע, חשוון וכסלו שניהם חסרים, וחג הפסח ביום ה' לשבוע.
4. ראש השנה ביום ו' לשבוע, חשוון וכסלו שניהם שלמים, וחג הפסח ביום ה' לשבוע.
5. ובארץ ישראל יקראו באסרו חג שחל להיות בשבת בפרשת אחרי מות, ובשבוע הבא שהוא ערב ראש חדש יקראו בפרשת קדושים ויקראו ההפטרה של מחר חדש, ואם כן גם בארץ ישראל לא יקראו בשנה ההיא בהפטרה של פרשת קדושים.

שערי

סימן כ"א

זמנים

ביום הששי.

והטעם לזה הוא שהרי כשחנוכה חל ביום א', ב', ד' או ה' לשבוע נמצא ששבת חנוכה יהיה בפרשת מקץ ואז קוראים ההפטרה של חנוכה. וכשחנוכה חל ביום השבת [ואם כן יש ב' שבתות בחנוכה] נמצא שבשבת ראשונה קוראים פרשת וישב ובשבת שניה שהיא גם כן שבת חנוכה קוראים פרשת מקץ, ואז קוראים ההפטרה השנייה של שבת חנוכה.

אבל אם חל יום ראשון של חנוכה בערב שבת⁸, אז ביום השני של חנוכה שהוא שבת קוראים פרשת וישב ונמצא שביום הראשון

אייר קוראים פרשת קדושים עם ההפטרה של פרשת קדושים [התשפט].

נמצא שקוראים ההפטרה של פרשת קדושים [התשפט] רק בשנה שהקביעות הוא זח"ג.⁶

וקביעות זו אירע רק 14 פעמים ב-247 שנים⁷ [בממוצע הוא 5.8%; שהוא בערך פעם א' ב-17 שנים].

שנה כזו אירע לאחרונה בשנת תשנ"ז.

ב. הפטרת פרשת מקץ

ההפטרה של פרשת מקץ שייך לקרות רק כשחנוכה חל

6. ועיין בשו"ת אגרות משה או"ח חלק א' סימן ל"ו שהאריך בענין ההפטרה של פרשת קדושים, ובתוך דבריו כתב וז"ל וקביעות זח"ג במעוברת הוא דבר שלא מצוי שיש שמזדמן אחת לכ"ז ואחת לכ"א ואחת לכ"ד וגם אחת למ"ד שנה שהוא דבר רחוק מאד שכמעט הוא נעלם מסתם אדם, אף שלפעמים רחוקים אירע גם אחת לשלש שנים עכ"ל. ויש להעיר שיש עוד אפשרות אחת דהיינו שלפעמים יהיה אחת ל"ז שנה, וזה אירע בשנות תקל"ז-תקנ"ד. ויש להעיר שעכשיו אנו עומדים בהפלג של כ"ז שנה שהפעם האחרונה שאירע כן היתה בשנת תשנ"ז ויפול קביעות זו ג"כ על פי חשבון בשנת תשפ"ד הבעל"ט. והפעם האחרונה שאירע שהיה אחת לכ"ד שנה היתה בשנות תשל"ג-תשנ"ז. ואירע אחת לג' שנים בשנות תשל"ל-תשל"ג. ואירע אחת לכ"א שנים בשנות תקפ"ד-תר"ה. והפעם האחרונה שאירע אחת למ"ד שנה היתה בשנות שפ"ח-תל"ב [1628-1672 למנינם].

7. ולתועלת המעיין יש להעיר שמה שכתבנו שיאירע רק 14 פעמים ב-247 שנה הוא כמעט מדוייק, אבל אינו מדוייק לגמרי, שבדרך כלל הקביעות של השנים חוזר חלילה אחת ל-247 שנה - ע"י בטור סימן תכ"ח [וכמו ב-247 שנים שהוא בין שנת תש"כ ובין שנת תתקס"ו] אבל יש יוצאים מן הכלל, אמנם מה שכתבנו שהממוצע הוא 5.8% הוא מדוייק, ואין כאן המקום להאריך בחשבונות מסובכים.

8. אבל אי אפשר לחנוכה להתחיל ביום שלישי, והטעם לזה הוא שאם תדייק בלוח תמצא שאם חשון מלא אז חנוכה מתחיל באותו היום בשבוע של ראש השנה [84 ימים אחר א' תשרי], אבל אם חשון חסר נמצא שחנוכה מתחיל יום אחד בשבוע לפני ראש השנה [83 ימים אחר א' תשרי]. והנה אם ראש השנה ביום ב' לשבוע אז אם חשון מלא חנוכה מתחיל ביום ב', ואם חשון חסר חנוכה מתחיל ביום א', ואם ראש השנה הוא ביום ג' אז חשון תמיד הוא חסר [שהרי כשראש השנה הוא ביום שלישי לעולם חשון וכסלו הם כסדרן שהוא הקביעות של גכ"ה או גכ"ז] וחנוכה יהיה ביום ב', ואם ראש השנה הוא ביום ה' אז אם חשון מלא חנוכה יהיה ביום ה', ואם חשון חסר חנוכה יהיה ביום ד',

ופסח ביום א' או ג'.¹⁰ נמצא ששבת בראשית הוא מיד אחר שמחת תורה וגם יש שבת מיד לפני יום ראשון של פסח, ולכן אע"פ שבשנה מעוברת רגילה יש 28 שבתות בין שמחת תורה ופסח, אבל בשנה הזאת יש 29 שבתות. וכיון שיש שבת "יתירה" בין שמחת תורה ופסח ממילא קוראים אחרי מות בשבת הגדול [ולא פרשת מצורע ככל שאר שנים מעוברות]. וכן קוראים פרשת נשא בשבת שקודם שבועות [ולא פרשת במדבר ככל שאר שנים, ועיין לעיל סימן כ' אות ד']. וכן קוראים פרשת פינחס קודם י"ז תמוז ולא אח"כ ככל שאר שנים. ודבר זה שייך רק בשנת הח"א או הש"ג שהוא 26 פעמים בתוך 247 שנים שהוא בערך פעם אחת ב-9 שנים [10.53%].

שנת תשס"ח היא שנת הח"א [וגם שנת תשס"ה היתה שנת הח"א]. ושנת הש"ג אירע לאחרונה בשנת תשד"מ.

והנה באותם השנים קוראים גם הפטרת פרשת ויקהל בכ"ב

שאחר חנוכה קוראים פרשת מקץ וגם ההפטרה של מקץ. ודבר זה שייך רק בשנת זח"א [שהיא שנה פשוטה] וזח"ג [שהיא שנה מעוברת] שהוא 24 פעמים בתוך 247 שנים שהוא בערך פעם אחת לעשר שנים [10.13%].

שנה כזו אירע לאחרונה בשנת תשס"א [שהיתה הקביעות של זח"א].⁹

ג. הפטרת פרשת פינחס

[והפטרת ויקהל ושבת שניה של חנוכה] **ההפטרה** של פרשת פינחס שייך רק בשנה מעוברת כשראש השנה של אותה שנה היתה ביום חמישי.

והטעם לזה הוא שבכל שאר השנים קוראים פרשת פינחס אחר י"ז בתמוז, ולכן קוראים ההפטרה הראשונה של ג' דפורענותא [שהוא הפטרת "דברי ירמיהו בן חלקיהו..."].

אמנם, בשנה מעוברת אם ראש השנה חל ביום חמישי נמצא ששמחת תורה הוא בערב שבת

ואם ראש השנה הוא בשבת אז אם חשוך מלא חנוכה יהיה ביום השבת ואם חשוך חסר חנוכה יהיה ביום ו', אבל ראש השנה לעולם לא יהיה ביום א' ד' או ו', שהרי כלל הוא בידינו "לא אד"ו ראש". ונמצא שחנוכה לעולם לא יתחיל ביום ג' לשבוע, ודו"ק. ועיין בסימן כ"ב הערה 4.

9. ויש בזה דבר מעניין, שהפטרת פרשת קדושים והפטרת פרשת מקץ שניהם שייכים רק כשראש השנה חל בשבת, וכשחשוך וכסלו שניהם חסרים, אלא שלענין הפטרת מקץ אין הבדל בין שנה פשוטה [זח"א] למעוברת [זח"ג] שהחילוק בין שנה פשוטה ומעוברת מתחילים רק בחדש אדר, אבל הפטרת קדושים שייך רק בשנה מעוברת [זח"ג], ולכן מובן מאליו שהפטרת פרשת מקץ מצוי יותר מהפטרת פרשת קדושים. ונמצא שבשנת זח"ג קוראים שתי ההפטרות הכי נדירות. ודע שבשנת זח"ג קוראים גם ההפטרה של פרשת תזריע שאינו מצוי כל כך וכמו שיתבאר לקמן באות ה'. ונמצא שבשנת זח"ג קוראים שלשה מהחמשה הפטרות הכי נדירות.

10. זה תלוי אם חשוך וכסלו הם חסרים [הח"א] או שלמים [הש"ג], ועיין בסמוך.

הפטרה אחרת נמצא שההפטרה של פרשת ויקהל שוה בנדירותו להפטרה של פרשת פינחס.

ונמצא שאי אפשר לקרות ההפטרה הזאת ב' פעמים בשנה, כיון שרק בשנות זש"ג וזש"ה קוראים אותה בחנוכה, ורק בשנות הח"א והש"ג קוראים אותה בפרשת ויקהל.¹²

ד. הפטרת פרשת צו

ההפטרה של פרשת צו שייך לקרות רק בשנה מעוברת אם קביעות השנה הוא בש"ז, גכ"ז, או הח"א.

והטעם לזה הוא שבשנה פשוטה לעולם קוראים פרשת צו בשבת שלפני הפסח, שזהו שבת הגדול, וקוראים ההפטרה של "וערבה" ולא ההפטרה של פרשת השבוע.¹³

אדר א' או בכ"ד אדר א'¹¹ [שבת שקודם שבת פרשת שקלים]. ובשאר השנים אין קוראים הפטרת ויקהל. והטעם לזה הוא שבשנים פשוטות הוא תמיד מחובר עם פרשת פקודי [חוץ משנה שהקביעות הוא הש"א שהפרשיות של ויקהל פקודי נפרדות אע"פ שהיא שנה פשוטה, אבל מכל מקום אין קוראים ההפטרה של פרשת ויקהל כיון שהוא גם פרשת פרה ואז מפטירים ההפטרה של פרה]. ובשאר שנים מעוברות פרשת שקלים חל בשבת פרשת ויקהל ואז מפטירים ההפטרה של שקלים.

אמנם ההפטרה של פרשת ויקהל אינו נדיר כל כך שהרי הוא גם כן ההפטרה של שבת שניה של חנוכה [כשיש ב' שבתות בחנוכה], וזה שייך בשנת זש"ג [שהיא שנה פשוטה ואירע בשנת תשס"ז] או זש"ה [שהיא שנה מעוברת ואירע בשנת תשס"ג]. אמנם למנהג הספרדים שמפטירים בפרשת ויקהל

11. גם זה תלוי אם חשון וכלו הם שלמים או חסרים.

12. ויש רק הפטרה אחת שקוראים ב' פעמים בכל שנה באותה צורה והוא ההפטרה של "רני ושמחי" [זכריה ב'] שקוראים אותה בשבת חנוכה [הראשונה] וגם בפרשת בהעלותך. וההפטרה של פרשת נח [רני עקרה] (ישעיה נ"ד א'-נ"ה ה') אע"פ שקוראים אותה ב' פעמים בכל שנה מכל מקום ברוב שנים אינו באותה צורה שהרי קוראים אותה פעם שנית בשני חלקים, שחציה הראשונה [רני עקרה] (נ"ד א'-נ"ה י') מפטירים בפרשת כי תצא, וחציה השניה [עניה סוערה] (נ"ד י"א-נ"ה ה') מפטירים בפרשת ראה, מלבד בשנה שראש חדש אלול חל בשבת פרשת ראה שאז מפטירים ההפטרה של ראש חדש ["השמים כסאי"] ובפרשת כי תצא מפטירים רני עקרה וגם עניה סוערה כמו שמפטירים בפרשת נח [כמבואר כל זה ברמ"א סימן תכ"ח ובמ"ב שם שזהו המנהג של האשכנזים]. ויש הפטרות שלפעמים נקראים ב' פעמים בשנה והם ההפטרה של ראש חדש, וההפטרה של מחר חדש, וההפטרה של שביעי של פסח שהיא ג"כ ההפטרה של פרשת האזינו. וההפטרה של פרשת פקודי נקרא ביום שני של סוכות בחו"ל אלא שיש ב' פסוקים יתירים בהפטרה של פרשת פקודי. וחלק של ההפטרה של שבת שובה נמצא בהפטרה של מנחה ביוה"כ, וההתחלה של ההפטרה של שבת שובה הוא סוף ההפטרה של פרשת ויצא. וסוף הפטרת פרשת צו הוא סוף הפטרת תשעה באב.

13. אמנם יש להעיר שבאמת יש מנהגים חלוקים בזה שהרי הבאר היטיב באו"ח סימן ת"ל

וגם כשקביעות השנה הוא הח"א ופורים הוא ביום הששי גם כן קוראים בשבת שאחריה בפרשת צו ומפטירין בהפטרה של צו כיון שאינו אחד מהארבע פרשיות.

אמנם יש להעיר שזה רק ברוב מקומות בעולם שנוהגים פורים דפרזים ב"ד אדר, אבל בעיירות שהם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון כמו ירושלים שנוהגים פורים בט"ו אדר נמצא שבשבילם פרשת צו הוא פורים [והוא מה שקוראים העולם "פורים משולש"], ואע"פ שאין קוראים את המגילה בפורים שחל להיות בשבת ומקדימים לקרות המגילה בערב שבת, מכל מקום כבר נפסק בשו"ע בסימן תרפ"ח סעיף ו' שבמפטיר של אותה שבת קוראים "ויבא עמלק" ובמשנה ברורה שם ס"ק ט"ז כתב בשם המגן אברהם דממילא ההפטרה של אותה שבת הוא "פקדתי" [שהוא גם כן ההפטרה של פרשת זכור], ואע"פ שכבר קראוהו בשבת שעברה שהיתה פרשת זכור מכל מקום חוזרים וקוראים אותה פעם שנית

וגם בשנה מעוברת כשקביעות השנה הוא הש"ג [ואז פורים הוא ביום ראשון] אז קוראים פרשת זכור בפרשת צו [בשבת שהוא היום לפני פורים] ומפטירין ההפטרה של פרשת זכור. ואם קביעות השנה הוא זח"ג [ופורים ביום ראשון] קוראים פרשת צו בשבת שאחר פורים שבשנה ההיא הוא פרשת פרה ומפטירין ההפטרה של פרשת פרה. ובקביעות של זש"ה או בח"ה [שפורים הוא ביום השלישי] קוראים פרשת צו בשבת שאחר פורים שבשנים הללו הוא פרשת פרה ומפטירין ההפטרה של פרשת פרה.

אמנם כשקביעות השנה הוא גכ"ז או בש"ז [ופורים הוא ביום חמישי] אז קוראים פרשת צו בשבת שלאחר פורים [שהוא השבת השניה של הב' שבתות של הפסקה בשנה ההיא שאין קוראים באותה שבת אחד מהארבע פרשיות], ונמצא שבאותה שבת קוראים ההפטרה של פרשת צו.

כ' וז"ל אין מפטירין וערבה אלא כשחל שבת הגדול בערב פסח, וכן נוהגין עכ"ל. וגם בלבוש [סי' ת"ל] הביא מנהג זה, ונתן טעם לכך, לפי שכתוב בהפטרות וערבה "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר", שזהו ענין ביעור המעשר, וזמן הביעור לא היה אלא בערב פסח כמבואר במשנה [מעשר שני פרק ה' משנה ו'] ע"ש. [ובאמת זהו מח' ראשונים אם הביעור היה בערב יום טוב הראשון של פסח או בערב יום טוב האחרון של פסח, ואין כאן מקומו]. וכן פסק בשו"ע הרב בסימן ת"ל סעיף ג'. אמנם ברוב הקהלות נוהגים לקרות תמיד הפטרת וערבה בשבת הגדול אפילו אם לא חל בערב פסח וכמו שכ' בלבוש שם. ועיין בספר מטה משה [סי' תקמ"ב] שכתב בשם רבו המהרש"ל, שלכן נקראת "שבת הגדול", על שם ההפטרה שקוראים באותה שבת, "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים", שמסיימים בה "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא" ע"ש, וזה מבואר כמנהג רוב הקהלות לקרות תמיד ההפטרה של וערבה. [ויש עוד מנהג שמובא בספר מעשה רב שהגרא"א קרא בהפטרה של "וערבה" בכל ערב פסח חוץ מערב פסח שחל להיות בשבת].

בשבת זו.¹⁴

נמצא שקוראים ההפטרה של פרשת צו רק בשנה מעוברת ורק אם פורים חל ביום החמישי [בש"ז או גכ"ז] או בערב שבת [הח"א חוץ לירושלים], וזה שייך רק 35 פעמים בתוך 247 שנים שהוא בערך פעם אחת ב-7 שנים [13.85%].

ועיין במס' מגילה דף כ"ג ב' מה שפריך הגמ' בענין ההפטרה של "עולותיכם ספור" שהיא הפטרת פרשת צו, ועיין מה שכ' לעיל בהערה 1.

ה. הפטרת פרשת תזריע

ההפטרה של פרשת תזריע שייך לקרות רק בשנה מעוברת כשקביעות השנה הוא בח"ה זח"ג או זש"ה.

והטעם לזה הוא, שהרי בשנה פשוטה תמיד מחברים הפרשיות של תזריע ומצורע, ואז מפטרים ההפטרה של פרשת מצורע.

וגם בשנה מעוברת שאין קוראים הפרשיות של תזריע ומצורע ביחד מכל מקום ברוב השנים השבת של פרשת תזריע הוא גם כן השבת של פרשת החדש, ואז ההפטרה הוא ההפטרה של פרשת החדש.

והטעם לזה הוא שהרי אם יום ראשון של פסח חל בשבת [הקביעות של גכ"ז או בש"ז] אז פרשת תזריע הוא בשבת שחל בא' בניסן ואם כן קוראים בפרשת החדש כיון שהוא ראש חודש ניסן.

ואם יום ראשון של פסח חל ביום ראשון [קביעות של הח"א] אז פרשת תזריע חל להיות בשבת של כ"ט אדר שני ואם כן הוא ג"כ פרשת החדש כיון שהוא השבת שלפני ר"ח ניסן.

אמנם אם יום ראשון של פסח חל להיות ביום השלישי אז יש חילוק, שאם קביעות השנה הוא הש"ג אז חל השבת של פרשת תזריע ביום כ"ז אדר שני שהוא פרשת החדש. אבל אם קביעות השנה הוא זח"ג אז חל להיות פרשת תזריע ביום ה' ניסן שהוא שבת רגילה וקוראים בו ההפטרה של פרשת תזריע. ועיין לעיל סוף הערה 9.

וגם אם יום ראשון של פסח חל ביום החמישי [קביעות השנה של בח"ה או זש"ה] אז חל פרשת תזריע ביום ג' ניסן שהוא שבת רגילה.

נמצא שקוראים הפטרה זו רק 39 פעמים בתוך 247 שנים שהוא בערך פעם אחת ב-6 שנים (16.32%).¹⁵

14. ויש להעיר שזהו הפעם היחידה ששייך לקרות אותה הפטרה בשתי שבתות זו אחר זו.
15. והנה גם ההפטרה של פרשת משפטים הוא גם כן נדיר קצת שקוראים אותה רק 61 פעמים לכל 247 שנה. [ואגב, עיין ברש"ש במס' יומא [בדף ע' א'] שהעיר שאנו נוהגים בהפטרת משפטים לקרות ההפטרה למפרע אע"פ שהוא לכאורה כנגד דינא דגמ', ואכמ"ל.]

והנה כל דברינו הוא רק לענין ההפטרות הנדירות, אבל יש להעיר שיש הפטרה אחת

שערי

סימן כ"א

זמנים

ההפטרות הנמצאים בספר ההוא. ולכן נביא כאן התדירות של קריאת כל ספר לשנה בממוצע: יהושע 3 פעמים [4.3%], שופטים 2-3 פעמים [3.8%], שמואל 5-6 פעמים [8.35%], מלכים 9-10 פעמים [13.9%], ישעיה 21-22 פעמים [30.4%], ירמיה 6-7 פעמים [9.7%], יחזקאל 7-8 פעמים [10.7%], תרי עשר 13-14 פעמים [18.85%].

ו. נפקא מינה למעשה

שמעתי ממו"ר הרה"ג משה היינעמאן שליט"א שיש בכל זה נפקא מינה למעשה, שאם יש קהל שקונים ספרי הנביאים בשביל קריאת ההפטרות ויש מאנשי הקהל שרוצים כל אחד מהם לנדב ספר אחד, כל אחד ישלם חלקו כפי התדירות [frequency] של קריאת

שלפעמים קוראים אותה אפילו שלשה פעמים בשנה. והוא ההפטרה של שבת ראש חודש, שכשקביעות השנה הוא הש"ג קוראים באותה הפטרה שלשה פעמים: בראש חודש חשוון, ר"ח אדר א', ור"ח תמוז.

והפטרה של תענית צבור שהיא בתפלת המנחה קוראים אותה 5 פעמים בשנה [בצום גדליה, בעשרה בטבת, בתענית אסתר, בשבעה עשר בתמוז, ובתשעה באב]. ובאמת אפשר להיות הרבה יותר מזה שאם יש עשרה שמתענים בערב ראש חודש או בתעניות בה"ב או שובבי"ם או שאר ימים קוראים בקריאה והפטרה של תענית צבור.